

UCZENI Z INSTYTUTU SLAWISTYKI POLSKIEJ
AKADEMII NAUK NA XVI MIĘDZYNARODOWYM
KONGRESIE SLAWISTÓW W BELGRADZIE

Uczeni z IS PAN stanowili wśród polskich delegatów przybyłych na XVI Międzynarodowy Kongres Sławistów najliczniejszą i najbardziej aktywną grupę. Cztery komisje akredytowane przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów kierowane są przez naukowców z IS PAN: Komisji Etymologicznej przewodniczy prof. Mariola Jakubowicz, Komisji Bibliografii Lingwistycznej dr Paweł Kowalski, Komisji Wczesnych Dziejów Słowian im. Prof. Gerarda Labudy prof. Ryszard Grzesik, Komisji Etnolingwistycznej prof. Jerzy Bartmiński. Podczas Kongresu Komisje ustaliły plany działania i współpracy międzynarodowej na kolejne lata.

IS PAN był organizatorem trzech bloków tematycznych Kongresu. Pierwszy z nich, przygotowany przez dr Zofię Rudnik-Karwatową, poświęcony został *Bibliografii językoznawstwa slawistycznego w przestrzeni cyfrowej*. Tematem kolejnego, powstałego z inicjatywy prof. Ryszarda Grzesika, były *Antyczne i średniowieczne koncepcje pochodzenia Słowian*. Tematem trzeciego, zorganizowanego przez prof. Jerzego Bartmińskiego, była *Historyczna pamięć w języku*.

W pierwszym dniu Kongresu na posiedzeniu plenarnym prof. Jerzy Bartmiński wystąpił z wykładem *Język w kontekście kultury: czyli co dziś znaczy metafora „europejski dom”*, w którym prezentował wyniki badań projektu *Językowo-kulturowy obraz świata Słowian i ich sąsiadów na tle porównawczym* afiliowanego przy IS PAN, w ramach którego koordynowane są badania 56 naukowców z różnych krajów świata, w tym Japonii, Australii oraz krajów europejskich. W sekcjach Kongresu uczeni z IS PAN wygłosili 13 referatów z zakresu badań nad językami, kulturami, literaturami i historią Słowian.

Na towarzyszącej Kongresowi wystawie książek o tematyce slawistycznej IS PAN zaprezentował swoje wydawnictwo.

Z uwagi na międzynarodowe znaczenie Kongresu jego uczestnicy zostali zaproszeni do pałacu prezydenckiego na spotkanie z prezydentem Serbii – Aleksandrem Vučićem, a polska delegacja także do polskiej ambasady, gdzie została przyjęta przez Ambasadora RP w Republice Serbii – Tomasza Niegodziszsa. Przyczyniło się do wzmocnienia pozycji Polski na Kongresie i w międzynarodowym środowisku naukowym. Ambasadzie RP w Belgradzie organizatorzy nadali status „przyjaciela Kongresu”. ➤

Rozmowa prof. R. Grzesika z prezydentem Republiki Serbii. Fot. W. Mądry

Prof. R. Grzesik z dyplomem stwierdzającym kierowanie przez niego pracami Komisji Wczesnych Dziejów Słowian przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów. Fot. W. Mądry

Wystąpienie dr hab. Ewy Maślowskiej, prof. IS PAN na Kongresie. Fot. D. K. Rembiszewska

Międzynarodowy Kongres Slawistów jest światowym wydarzeniem naukowym najwyższej rangi. Kongresy organizowane są co 5 lat przez Międzynarodowy Komitet Slawistów. XVI Kongres obradował w Belgradzie w dniach 20–27 sierpnia 2018 roku i skupił około 1640 badaczy nie tylko z krajów słowiańskich, lecz także między innymi z Niemiec, Austrii, Wielkiej Brytanii, Włoch, USA, Australii, Chin i Japonii.

(Oprac. E. Golachowska, W. Mądry)

POSIEDZENIE KOMISJI OGÓLNOSŁOWIAŃSKIEGO ATLASU JĘZYKOWEGO W BELGRADZIE

Ogólnosłowiański atlas językowy (OLA) to niezwykle istotne przedsięwzięcie lingwistyczne, ważne dla całej Słowiańszczyzny (realizowane od lat 50. XX wieku do dziś), które ukazuje w sposób holistyczny zjawiska językowe, zachodzące na tym obszarze (siatka punktów terenowych obejmuje około 850 miejscowości). Na poszczególnych mapach dotychczas wydanych tomów fonetycznych i leksykalno-morfologicznych można prześledzić stan gwar słowiańskich zarejestrowanych w określonym czasie (druga połowa XX wieku) i odnaleźć punkty odniesienia do późniejszych etapów rozwoju regionalnych odmian poszczególnych języków.

W trakcie kolejnych posiedzeń poszczególne zespoły finalizują prace nad przydzielonymi na dany rok zadaniami. Każda mapa jest sprawdzana przez przedstawicieli każdej komisji narodowej.

Od początku prac nad OLA Instytut Slawistyki (wcześniej Instytut Słowianoznawstwa) Polskiej Akademii Nauk ma w tym swój udział. Prof. Zdzisław Stieber był autorem pierwszego, kompletnego projektu OLA (opublikowanego w 1958 roku), w eksploracjach terenowych i w późniejszych pracach nad atlasem bezpośrednio nie uczestniczył.

W ostatnich latach (od 2009 roku) z zespołem OLA współpracuje dr hab. Dorota K. Rembiszewska, prof. IS PAN. Efektem tej współpracy jest współredakcja polskiego tomu *Części ciała*, który ukazał się w roku 2009, a także opracowanie we współautorstwie kilku map oraz współautorstwo opracowania zbiorczego *Заимствования* (z czterema mapami). ➤

Podczas obrad komisji. Fot. ze zbiorów D. K. Rembiszewskiej

Ponadto obecność IS PAN na posiedzeniach została zaakcentowana dzięki prezentacji wybranych publikacji, które ukazały się w wydawnictwie IS PAN. W Ślapanicach (Czechy) w 2012 roku językoznawcy z krajów słowiańskich mieli okazję zapoznać się z zawartością t. IV *Atlasu gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny* i znaczeniem całego atlasu dla badań pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego. Na posiedzeniu w Portorożu (Słowenia) w 2013 roku została przedstawiona książka *Zdzisław Stieber (1903–1980). Materiały i wspomnienia*. W Belgradzie w 2016 roku był zaprezentowany tom *Słowiańskie słowniki gwarowe – tradycja i nowatorstwo* (współautorami są niektórzy członkowie komisji OLA), a w miejscowości Papiernička (Słowacja) w 2017 roku kolejny tom z serii „Dialektologia słowiańska” pt. *Dynamika rozwoju gwar słowiańskich w XXI wieku*.

W Belgradzie, po zakończeniu XVI Międzynarodowego Kongresu Sławistów, odbyło się (28–30 sierpnia 2018 roku) kolejne posiedzenie komisji OLA. Tegoroczne poświęcono głównie omówieniu stanu prac nad przygotowywanym przez zespół bułgarski tomu *Stopnie pokrewieństwa*.

Przedstawiono (D. K. Rembiszewska, J. Siatkowski) także przygotowywaną do druku informację o dwóch zestawach materiałowych (polskim i ukraińskim) z miejscowości Choroszczyńka, znajdującej się na północnej Lubelszczyźnie.

(Oprac. D. K. Rembiszewska)

IV BUKOWIŃSKI FESTIWAL NAUKI – DRUGA I TRZECIA CZĘŚĆ

Kolejne części IV Bukowińskiego Festiwalu Nauki odbyły się 24 sierpnia 2018 roku w Lubaniu Śląskim oraz 25 sierpnia 2018 roku w Dzierżoniowie. Wydarzenie to zostało objęte patronatem Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego 2018. ➤

Uczestnicy festiwalu. Fot. G. Myślińska

Podczas pierwszego spotkania w Miejskim Domu Kultury w Lubaniu Śląskim odbyły się wykłady popularnonaukowe, wystawa multimedialna oraz wystawa stacjonarna. O korzeniach bukowińskich Polaków, o ich migracjach i bagażu ich doświadczeń na Dolnym Śląsku mówił prof. Krzysztof Nowak. O dziedzictwie kulturowym materialnym i niematerialnym Bukowińczyków, o tym, jakie ono jest i jakie są jego ślady w Muzeum Etnograficznym w Ochli, mówili Magdalena i Robert Pokrzyńscy.

Organizatorzy wystawy „Dawne Czerniowce i ich mieszkańcy” wykorzystali reprodukcje starych pocztówek i fotografii z prywatnych kolekcji Eduarda Turkewycza, Siergieja Osaczuka, Mykoły Sologora, a także z otwartych źródeł zebranych przez ogromną społeczność czerniowiecką na całym świecie. Wystawę przygotowała Natalia Karalas. Po otwarciu w Lubaniu Śląskim i długich dyskusjach, wystawa została przetransportowana do Dzierżoniowa, gdzie podczas kolejnej części IV Bukowińskiego Festiwalu Nauki została wyeksponowana w Muzeum Miejskim Dzierżoniowa. W Dzierżoniowie widzowie mieli do obejrzenia dwie wystawy, druga nosiła tytuł „Niepodległa”.

Wykład popularnonaukowy o dziedzictwie językowym Polaków bukowińskich wygłosiła dr hab. Helena Krasowska, prof. IS PAN. W konkluzji wskazała na istnienie kilku podstawowych kategorii polszczyzny bukowińskiej. Po pierwsze, można mówić o polszczyźnie bukowińskiej, będącej kontynuacją polszczyzny kresów południowo-wschodnich. Po drugie, można wyróżnić gwarę górali bukowińskich. Po trzecie, od tych dwóch kategorii należy odróżnić gwarę wsi Bulaj z cechami dialektu małopolskiego. Prelegentka zaprezentowała zbiór materiałów, który stanowi trwałą dokumentację niematerialnego dziedzictwa kulturowego ukształtowanej dziejowo polszczyzny bukowińskiej i części kultury tradycyjnej Polaków na Bukowinie. Mowa polska Polaków z Bukowiny stanowi unikatową wartość kultury polskiej z uwagi na aktualną liczbę jej użytkowników.

IV Bukowiński Festiwal Nauki zakończył się wypowiedziami i komentarzami różnych grup środowiska żydowskiego, niemieckiego, polskiego, seklerskiego, ukraińskiego i polskiego, które pokazały, że

żywa dyskusja o szansach na współistnienie obok siebie tak różnych kultur jest możliwa przy poszanowaniu drugiego człowieka z jego kulturą i językiem, co jest tak ważne w dzisiejszym świecie.

Muzyka w wykonaniu zespołu *Karpacka Tajstra* oraz odbywający się w tym samym czasie po raz 29. Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny „Bukowińskie Spotkania” wprowadzały uczestników i słuchaczy IV Bukowińskiego Festiwalu Nauki w nastrój dawnego świata, pokazując wielowiekowe dziedzictwo tej pięknej krainy – Bukowiny Karpackiej.

Pomimo tego, że jest to przedsięwzięcie młode, festiwal jest rozpoznawalny w Polsce, Niemczech, Ukrainie, Słowacji, Rumunii, Mołdawii oraz na Węgrzech. Na to wydarzenie czekają osoby w różnym wieku, o różnych profesjach i statusie społecznym. Wspólnym mianownikiem jest Bukowina – kraj ich urodzenia i zamieszkania, miejsce, gdzie dorastali rodzice lub dziadkowie słuchaczy poszczególnych wykładów popularnonaukowych. W roku bieżącym organizatorów zaskoczyły oczekiwania słuchaczy i współorganizatorów, by kolejny Bukowiński Festiwal Nauki zorganizować w różnych miejscach, nie tylko w Polsce, ale i za granicą. Okazało się, że na to nietypowe wydarzenie ludzie czekają cały rok, że jest ono potrzebne społeczeństwu i bardzo pożądane.

(H. Krasowska)

Dr hab. Helena Krasowska, prof. IS PAN w trakcie wykładu w Dzierżoniowie.
Fot. G. Myślińska

WYKŁAD DR. SRĐANA JOVANOVIĆA

Czwartego lipca na zaproszenie Pracowni Obszaru Postjugosłowiańskiego (PROP) oraz Laboratorium Środkowoeuropejskiego w IS PAN odbył się wykład dr. Srđana Jovanovicia, stypendysty Polskiego Instytutu Studiów Zaawansowanych (PIAST).

Dr S. Jovanović wygłosił wykład zatytułowany *Language as a political tool. The cases of Serbo-Croatian and „Czechoslovakian”*, podczas którego opowiadał o burzliwym procesie rozpadu Jugosławii, któremu towarzyszył również proces poszukiwania odrębności językowej Chorwatów, Serbów, Bośniaków i Boszniaków, a następnie również Czarnogórców. Prelegent wskazał na jego zdaniem stojący w kontraście z modelem jugosłowiańskim rozpad Czechosłowacji, który nie skutkował zjawiskiem puryfikacji języka czeskiego i słowackiego.

Po wykładzie odbyła się krótka dyskusja konfrontująca założenia prezentowane przez gościa z wynikami badań prowadzonych w IS PAN.

W spotkaniu uczestniczyli pracownicy IS PAN, stypendyści PIAST oraz studenci Studium Europy Wschodniej UW.

(Oprac. E. Wróblewska-Trochimiuk)

Wykład dr. Srđana Jovanovicia. Fot. E. Wróblewska-Trochimiuk

KOLEJNY GRANT W IS PAN

Z przyjemnością informujemy, że w konkursie UNIWERSALIA Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki finansowanie uzyskał projekt IS PAN pt. „Tłumaczenie na język angielski i opublikowanie w Wydawnictwie Naukowym Peter Lang monografii *Nikt za nas tego nie zrobi. Praktyki językowe i kulturowe młodych aktywistów mniejszości językowych Europy*”, autorstwa Nicole Dołowy-Rybińskiej.

DOKTORANTKA IS PAN LAUREATKĄ KONKURSU ETIUDA (NCN)

Informujemy, że doktorantka IS PAN, mgr Karina Stempel-Gancarczyk, została laureatką konkursu ETIUDA Narodowego Centrum Nauki. W ramach uzyskanego stypendium doktorskiego mgr Karina Stempel-Gancarczyk będzie realizować projekt pt. „Proces zanikania języka na podstawie badań gwar polskich na Bukowinie rumuńskiej” i odbędzie trzymiesięczny staż w Instytucie Bukowińskim w Radowcach (Rumunia).

„ACTA BALTICO-SLAVICA”, „COLLOQUIA HUMANISTICA” I „STUDIA Z FILOLOGII POLSKIEJ I SŁOWIAŃSKIEJ” W BAZIE EMERGING SOURCES CITATION INDEX (ESCI)

Trzy kolejne czasopisma wydawane przez Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk:

„Acta Baltico-Slavica” (<https://ispan.waw.pl/journals/index.php/abs/index>), „Colloquia Humanistica” (<https://ispan.waw.pl/journals/index.php/ch/index>) i „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” (<https://ispan.waw.pl/journals/index.php/sfps/index>), pomyślnie przeszły ewaluację i zostały włączone do bazy Emerging Sources Citation Index (ESCI), wchodzącej w skład tzw. Web of Science Core Collection (Clarivate). Wraz z przyjętymi wcześniej pismami – „Adeptus” i „Slavia Meridionalis” – już pięć czasopism IS PAN będzie dostępnych na platformie Web of Science (http://wokinfo.com/products_tools/multidisciplinary/esci/).

Serdecznie gratulujemy Redakcjom i życzymy dalszych sukcesów.

(Oprac. D. Leśniewska)

**JOANNA NOWAK – PIASTUNI DZIEJÓW. WIZERUNKI
NARODÓW EUROPEJSKICH W POLSKIEJ REFLEKSJI
ROMANTYCZNEJ**

Serdecznie zapraszamy do lektury książki Joanny Nowak *Piastruni dziejów. Wizerunki narodów europejskich w polskiej refleksji romantycznej*, wydanej przez IS PAN jako 12. tom serii „Kultura na Pograniczach”.

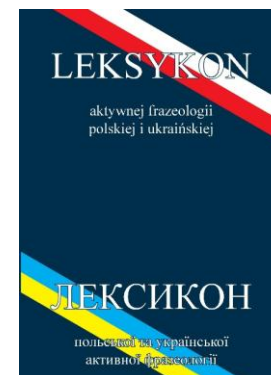
Publikacja jest dostępna w zbiorze Wydawnictwa Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk repozytorium iReteslaw:

<http://www.ireteslaw.ispan.waw.pl/handle/123456789/603>

Autorka analizuje wyobrażenia tych narodów europejskich, które w opinii polskich autorów pierwszej połowy XIX wieku odegrały znaczącą rolę w dziejach Europy na przestrzeni wieków. Zgodnie z ówczesnym przekonaniem, wypełniając powierzone im misje, wspólnoty stawały się „piastunami dziejów”, pełniącymi różnorodne, czasem nawarstwiające się funkcje: obrońców wolności, krzewicieli sztuk, cywilizatorów, przewodników ekonomicznych zmian czy inicjatorów umysłowych przeobrażeń.

Książka „pokazuje trwałość różnych polskich wyobrażeń na temat europejskich narodów. Pozwala lepiej zrozumieć nie tylko specyfikę polskiej myśli romantycznej, lecz również rzuca światło na genezę i naturę wielu współczesnych stereotypów i mitów” (Krzysztof Jaskułowski).

(Oprac. D. Leśniewska)

**LEKSYKON AKTYWNEJ FRAZEOLOGII POLSKIEJ
I UKRAIŃSKIEJ**

Informujemy, że opublikowany został *Leksykon aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej* (Warszawa 2018). Zawierający ponad 1000 jednostek frazeologicznych leksykon jest nowatorską pracą – zarówno pod względem metodologicznym, jak i materiałowym – konfrontującą polską i ukraińską frazeologię z wykorzystaniem najnowszych narzędzi językoznawczych. Autorami leksykonu są: Roman Tymoshuk, Wojciech Sosnowski, Maciej Jaskot i Yurii Ganoshenko.

Publikacja powstała z inicjatywy SWPS Uniwersytetu Humanistyczno-społecznego przy udziale Ukraińskiej Fundacji Językowo-Informacyjnej Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk oraz Zaporoskiego Państwowego Uniwersytetu Medycznego.

(Oprac. R. Tymoshuk)